

set i takt med den sociale status. Endelig rørelser, hvis årsager er at finde i ændrede økonomiske konjunkturer – ofte identiske med hungerrevolter. Fourquin kalder selv sin typologisering for en *synthèse ouverte*; men selv i denne foreløbige form yder den værdifuld hjælp ved struktureringen af det mangesidede fænomen, der summarisk betegnes som den senmiddelalderlige sociale uro.

På et teoretisk plan har sociologer længe beskæftiget sig med sociale massebevægelser; men fra en historikers synsvinkel er Fourquins begrebsanalyse af særlig interesse, fordi han – i modsætning til mange sociologer – gennem sine egne undersøgelser af det 14. århundredes rørelser i Paris-regionen har mødt problemerne i praksis. Disse erfaringer afspejles i hans begrebsanalyse, hvorved den får en særlig værdi for den praktisk arbejdende historiker. – Skønt bogen rent teknisk skæmmes af et mangelfuldt noteapparat og det totale fravær af et stikordsregister, fortjener den at læses af enhver, der seriøst beskæftiger sig med den senmiddelalderlige sociale uro.

Knud J. V. Jespersen

Karol Mieszkowski: Studia nad dokumentami katedry krakowskiej XIII wieku. Początki kancelarii biskupiej (Studier over 1200-tals dokumenterne fra domkirken i Kraków. Fremkomsten af det biskoppelige kancelli). Russisk og fransk resumé. Polska Akademia Nauk – Oddział w Krakowie, Prace Komisji Nauk Historycznych nr. 34. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1974. Ossolineum. 162 s., 8 tavler. 40 złoty (5 \$).

Mieszkowskis bog har taget sit emne fra et klassisk historisk fag, diplomatiken. Som grundlag har der været 101 dokumenter, udstedt af eller adresseret til bisp og domkapitel i Kraków i årene 1192 til 1292. Disse dokumenter gengives i regest med udførlig angivelse af overlevering. Bogen er i øvrigt delt i tre dele: En palæografisk analyse af originaldokumenterne, illustreret med 32 prøver, en diplomatarisk indholdsanalyse og et afsluttende kapitel (s. 90–103) om fremkomsten af det biskoppelige kancelli. Efter nogen polemik med sine fagfæller definerer Mieszkowski et kancelli som en organiseret institution, hvis hovedformål er dokumentation af juridiske transaktioner, foretaget af en bestemt myndighed indenfor vedkommendes embedsområde. Derudover kan kancelliet have andre funktioner, der imidlertid er afhængige af forholdene indenfor kancelliets virkefelt. Et egentligt kancelli opstod først ret sent, nemlig under biskop Paul (1266–92), hvor Jan fra 1281 til 1290 nævnes som notar. I disse år nævnes et par gange nogle kapellaner, der formentlig har været underordnet personale. Årsagen til de forholdsvis få dokumenter og kancelliets sene fremkomst finder Mieszkowski i tidens ringe behov for skriftlig dokumentation af juridisk bindende transaktioner. Bogen, der er en omarbejdet doktorafhandling fra Det jagiellonske universitet i Kraków, 1970, gør indtryk af at være en omhyggelig gennemført detailundersøgelse. Den er forsynet med flere nyttige registre, litteraturliste samt ret udførlige resuméer.

Jørgen Steen Jensen

Preussisches Urkundenbuch. Fünfter Band, 2. Lieferung (1357–1361). Herausgegeben im Auftrage der Historischen Kommission für ost- und westpreussische Landesforschung von Dr. Klaus Conrad unter Mitarbeit von Archivdirektor Dr. Hans Koeppen. N. G. Elwert Verlag, Marburg, 1973. 4 + 314 s. DM. 190.

I fortsættelse af 1. Lieferung (1969), jf. Hist. Tidsskr. 12. rk. V s. 508, foreligger nu resten af teksten til bind V omfattende 545 nr., bearbejdet efter de samme principper,

som blev knæsat i 1. Lieferung, d.v.s. at man bl. a. fortsat også optager stoffet fra de lokale »Urkundenbücher«. Mere end 200 numre indeholder bortforleiningen af jord. I eet af dem optræder den senere højmaster Konrad Zöllner som vidne, på dette tidspunkt – i 1358 – som »huskomptur« i Christburg, jf. nr. 662. To andre inden for denne brevgruppe befinder sig i privateje, det ene dog nu deponeret i Wiesbaden. Blandt brevene fra Frauenburgarkivet er to privilegier af kejser Karl 4., begge med guldbulle. En af disse blev løst af omved 2. verdenskrigs afslutning og er nu i privateje i Vesttyskland, men publiceredes med billede i 1971, jf. bemærkningen i nr. 562 note h! Henimod 100 breve er udstedt af pave Innocens 6. De fleste er fundet frem i Vatikanarkivets serier og omfatter næsten alle typer pavebuller. To af dem, nr. 512 og 710, angår forholdet til Kasimir 3. den Store af Polen, og de aftrykkes fuldstændigt. Ligeledes gives fuldstændig tekst til kejser Karl 4.s beskyttelses- og skattefritagelsesbrev for ordenen af 1360 13. december, nr. 928; begrundelsen er bl. a. det tryk, de hedenske Litauere udøver mod ordenen. Af mere kuriøse sager kan nævnes, at Gaston 3. af Foix mod kaution havde måttet låne 24.000 gamle skjoldgylden til dækning af udgifterne ved sin færd til Preussen, at tilbagebetale inden St. Hans dag i Brügge i 1358, hvorfor han 9. februar pålægger sine råder at rejse hjem til grevskabet og låne penge og som en sidste udvej pantsætte visse indtægter. Under de omstændigheder lånte byen Lézat ham 110 guldfloiner 3. juni 1358, jf. nr. 632a og 661a. 1359 12. maj, nr. 728, skænker biskop Balduin og domkapitlet i Paderborn to relikvier af den hellige Liborius til en ordensridder i betragtning af den tyske ordens anstrengende kampe med saracenerne. Et brev, udstedt af 16 bisper i Avignon, til fordel for Laurentiuskapellet i borgen Marienburg om eftergivelse af 40 dages kirkebod – af samme type som brevet til Roskilde St. Agnete kloster af 1359, Dipl. Dan. 3. rk. V nr. 231, og til dels samme udstedere – synes at have væsentlig betydning for Marienburgs bygningshistorie.

Det er således af stor værdi at have alle breve, der belyser denne periode af ordens historie, samlet på eet og udgivet under et fælles synspunkt. Når sidste hefte med registrene udkommer, vil stoffet blive endnu lettere tilgængeligt.

Herluf Nielsen

Günter P. Fehring: Unterreggenbach. Kirchen. Herrnsitz. Siedlungsbereiche. Die Untersuchungen der Jahre 1960–1963 mit einem Vorbericht über die Grabungen der Jahre 1964–1968. (= Forschungen und Berichte der Archäologie des Mittelalters in Baden-Württemberg. Band 1). Text 311 s. + Beilagen + Tafeln. Verlag Müller & Gräff, Stuttgart, 1972.

I 1960 iværksatte Dr. Günter P. Fehring et omfattende udgravningsprojekt i den lille flække Unterreggenbach ved floden Jagst i Baden-Württemberg. Det foreliggende trebindsværk – i alle henseender overmåde vægtigt: 4 kg – er beretningen med resultaterne fra undersøgelser 1960–63, der koncentreredes om følgende fire områder: 1. En krypt fra ca. år 800, hvortil har hørt en basilika på ca. 50 meters længde. 2. Den nuværende sognekirke St. Veits (Vitus), under hvilken der fandtes betydelige rester af en lille kirkebygning, der synes at være samtidig med den førnævnte basilika. I gulvet afdækkedes to besynderlige korsformede kanaler, som af G. P. Fehring udlægges som relikviegrave, idet han ser paralleller i bl. a. de tidligt kristne byzantinske kirker i Konstantinopel, Saloniki, Efesos m. fl. fra det 6. årh. Dette enskibede relikviekapel erstattes i midten af det 11. århundrede af endnu en basilika – 25 m lang, således at der eksisterede to tre-skibede kirker samtidig. 3. På den såkaldte Hof Frankenburg påvistes talrige rester af